

Josep OLIVERAS i SAMITIER (2019). *L'aventura de PortAventura. L'evolució i l'impacte del Parc Temàtic*. Tarragona: Publicacions URV (Universitat Rovira i Virgili; 98), 488 p.

José Ignacio Muro Morales
Departament de Geografia
Universitat Rovira i Virgili

Agraïixo l'oportunitat de fer la ressenya d'aquest llibre del geògraf Josep Oliveras sobre el parc temàtic de PortAventura. Un text amb diferents lectures i continguts, totes de gran interès per al coneixement de l'àrea geogràfica estudiada. L'autor assenyala que l'obra està adreçat als ciutadans en general i a les persones que van viure intensament aquesta aventura. No estem davant d'una història de les empreses involucrades, encara que són a bastament analitzades. És, sobretot, una recerca geogràfica i històrica, fruit d'un encàrrec de la Universitat Rovira i Virgili i la Diputació de Tarragona, que expressa molt del caràcter i bon fer de l'autor. La seva fotografia al Dragon Khan a la contraportada sintetitza això i bona part de l'aventura analitzada. Està escrit de forma entenedora i didàctica per fer comprensibles processos i decisions complexos. Els objectius de l'obra estan ressenyats ben aviat i estan definits d'aquesta manera: com es va gestionar i desenvolupar el projecte de la construcció del parc recreatiu i turístic a l'àrea de Vila-seca i Salou a finals de la dècada de 1980, la seva contribució a la transformació de la zona turística central de la Costa Daurada i els impactes i canvis paisatgístics, demogràfics, urbanístics i econòmics en aquest àmbit geogràfic i amb repercussions llunyanes.

El contingut formal comença amb un pròleg a càrrec d'Àngel Miquelsanz i Arnalot, responsable de Turisme a Catalunya als inicis del projecte. Tot seguit el llibre conté una introducció, 12 capítols, una conclusió, una bibliografia bàsica i un índex. De l'esforç analític de l'obra parlen els 70 quadres, 15 mapes, 16 gràfics i 33 fotografies que il·lustren l'edició. Els 12 capítols es poden agrupar en dues grans parts. A la primera trobem la definició i cristallització d'un negoci empresarial i a la segona es desenvolupen els diferents impactes i canvis produïts. Els dos primers capítols tenen un caràcter introductor i on es descriuen els parcs temàtics i els inicis de l'interès per implantar-ne un a Catalunya amb la implicació de la Generalitat, així com el desplegament d'una ordenació legal que ho va fer possible; el tercer entra de ple en la definició i articulació del projecte amb la implicació del grup nord-americà Busch i les primeres intervencions al territori; el quart i el cinquè ens detallen la segregació de Salou i el conflicte

desfermat pels límits municipals, responsable de la paralització de les obres del Centre Recreatiu i Turístic; el sisè, setè i octau donen llum sobre l'entramat empresarial i d'inversions per construir el parc temàtic, aviat diversificat i que fa possible donar continuïtat al projecte; el novè, desè, onzè i dotzè analitzen els impactes, efectes, canvis i transformacions demogràfiques, paisatgístiques, urbanístiques i econòmiques, així com les sofertes pels equipaments turístics, allotjaments, activitats comercials i de serveis.

L'autor desvela els objectius d'un negoci turístic que té ramificacions a d'altres àmbits econòmics i urbanístics. Al llibre resta definit de manera molt gràfica: un "esquer per urbanitzar després", amb la col·laboració necessària de diferents agents. El lector trobarà explicades les essències dels parcs temàtics i també els interessos d'una indústria multinacional de l'entreteniment i la cervesa que va tenir present el posicionament geogràfic a l'hora de decidir invertir. Per la seva part, l'Administració, amb l'objectiu d'afavorir altres formes de turisme i beneficiar entorns territorials no metropolitans, s'hi va implicar amb la gestació i regulació dels Centres Recreatius i Turístics i amb la convocatòria d'un concurs (amb tràmit d'urgència) per organitzar-ne un a Vila-seca i Salou el febrer de 1989. El projecte incloïa un parc temàtic i una urbanització associada sota la forma de zones esportives, hoteleres i residencials.

El parc temàtic de Port Aventura és ara una realitat consolidada, però els seus inicis no van ser senzills. La implicació de les institucions va tenir lloc sota una tensió entre les importants inversions inicials i els riscos ambientals. Aquesta participació va aplanar l'expropiació forçosa (via d'urgència i interès social), va fer possible el condicionament de les infraestructures i les inversions necessàries, l'organització d'un òrgan gestor, el Centre Recreatiu i Turístic, responsable últim del planejament i les actuacions urbanístiques sobre el règim del sòl urbanitzable (àrees residencials, comercials i hoteleres) i el del sòl no urbanitzable (àrees dedicades a les atraccions, esportives i lliures). Aquest òrgan va decidir sobre la protecció de les àrees d'interès natural adjacents. En el seu conjunt una superfície de 825 ha a desplegar en 3 fases. En el moment inicial, el parc temàtic representava un 38 % de la superfície a transformar.

Ben aviat van sorgir problemes, estudiats amb detalls i distància per l'autor. Entre els més destacats, les tensions entre el sector turístic, l'Ajuntament de Vila-seca i Salou i les empreses del polígon petroquímic Sud. La planificació urbanística va xocar amb les previsions d'expansió de la indústria petroquímica. Si més no, una coexistència complicada. En paraules de l'autor, "en pocs llocs del món actualment hi ha un espai amb indústries que utilitzen matèries perilloses a molt poca distància d'un altre on hi ha habitatges, s'hi duen a terme activitats recreatives, s'hi pot fer esport i prendre el sol i banys de mar". Per superar aquests entrebancs es va signar un conveni amb les empreses químiques (1991) i amb el parc temàtic en funcionament es va aprovar el pla d'emergències. Finalment, l'any 2003 s'aprovava el Pla Director d'Activitats Industrials i Turístiques del Camp de Tarragona on es fixa el límit de l'àrea química i les franges de seguretat.

Més proper a la geografia política és l'anàlisi dels problemes de límits derivats de la segregació municipal de Vila-seca i Salou. Enmig de les negociacions amb l'empresa guanyadora del concurs, amb les inversions i les expropiacions ja iniciades, una sentència judicial concedia a Salou la condició de municipi independent. El planejament urbanístic ja definit quedava en suspens, aprovant-se'n un d'especial per l'àrea del parc. Es va obrir una lluita pels límits municipals quan s'havia iniciat l'adquisició de sòl per expropiacions. En una part no menyspreable, les dissensions provenien de la diferència entre la definició de la cartografia i la demandada pels respectius municipis, així com de la pròpia fórmula d'expropiació forçosa. Aquest mètode d'expropiació permetia concedir beneficis especulatius a una empresa, sota el criteri d'un interès públic i social del foment del turisme per sobre els interessos dels antics propietaris del sòl. La creació del Consorci del Centre Recreatiu i Turístic, com un ens supramunicipal amb competències urbanístiques i el repartiment d'ingressos, impostos i taxes va aplanar les dificultats i el febrer de 1992 s'iniciaven les obres. La seva localització just a la ratlla que separa els dos municipis i a les portes del propi parc parla per si mateix d'aquest escenari. El parc s'inaugurava tres anys més tard. Per fer-ho possible, van entrar a participar en el projecte un entramat d'empreses i entitats financeres i es va tornar a redefinir el projecte inicial amb una ampliació de les zones residencials i nous parcs temàtics. La intenció era crear un 'centre turístic global'. Amb el parc en ple rendiment i aconseguits molts dels objectius previstos, com l'arribada anual de milions de visitants o l'ampliació de l'oferta recreativa i hotelera dins del mateix, l'any 2012 es presentava el projecte Barcelona World, de moment sense cristal·litzar. I aquesta dinàmica encara continua. Resulta sorprenent que amb aquesta volatilitat empresarial i les diferents i sovint divergents estratègies dels agents la implantació del parc i els seus elements afegits hagi estat i sigui una realitat.

Aquest llibre distingeix entre diferents tipus d'impactes. Ens explica les importants modificacions a l'espai i a la societat de Vila-seca i de Salou amb una anàlisi de les variacions poblacionals, en el paisatge i en els usos del sòl. Per la part de la funció turística relacionada directa o indirectament pel parc temàtic és sens dubte destacable la seva capacitat per generar una marca turística i atraure inversions. En l'últim quart de segle s'ha produït un més que notable augment de la població, així com un nou repartiment d'aquesta en els dos municipis, s'ha incrementat la inversió en turisme, reestructurant-lo de forma

important. Tot i així, els models de desenvolupament de Vila-seca i de Salou han estat en certa mesura divergents. Salou ha optat per una ocupació del sòl amb usos turístics, generant una urbs turística, sotmesa a l'estacionalitat pròpia d'aquesta activitat. Vila-seca ha definit un model funcionalment més diversificat (polígons d'activitat, manteniment d'usos agraris), a més de recolzar elements qualitius del seus residents i del seu entorn. Al conjunt de l'àrea s'han produït destacats creixements de població immigrada. L'autor no amaga que aquests fluxos migratoris tenen relació amb la consolidació del pol turístic, donat que les aportacions d'una part de la població estrangera aconsegueix mantenir la competitivitat en els mercats d'oferta turística, nacionals i internacionals.

L'alteració humana del nostre paisatge litoral és ben coneguda. Aquesta acció humana ha provocat la construcció i consolidació de destacats volums construïts i també de moltes actuacions desafortunades. Ben a prop del mar, Port Aventura, amb el seu disseny concret, aconsegueix convertir-se en una icona del paisatge, generant una identitat que abans no existia. L'alçada d'algunes de les seves atraccions sobresurten sobre els altres paisatges, afavorides pel disseny de les perspectives. Ha afegit noves funcions i ha ampliat la urbanització i les àrees lliures, algunes d'aquestes últimes d'accés obert i d'altres tancades. Les transformacions en els usos del sòl també han estat destacades, amb la pèrdua d'activitat agrària i l'augment del sòl urbanitzat i el dedicat a infraestructures. Tant és així que l'àrea urbana ha doblat la seva superfície entre 1993 i 2009. Segons Josep Oliveras, s'ha construït una ciutat turística amb un parc temàtic com a nucli. Un lloc d'oci que ha generat nous equipaments hotelers –alguns de categoria superior–, plans urbanístics integradors (Vila-seca) i ha convertit el turisme en el motor de creixement (Salou).

Amb aquestes canvis no és gens estrany que els impactes sobre l'activitat econòmica hagin estat importants. El parc ha generat una demanda i una despesa addicional, ha aconseguit allargar la temporada, ha millorat els accessos i els serveis i ha ampliat els allotjaments. L'augment de la renda és un dels seus resultats, però també de l'activitat comercial i la transferència de coneixement, l'augment dels pressupostos municipals i la inversió pública. Davant d'aquests efectes multiplicadors, el desig de l'autor és que aquests canvis esdevinguin ambiental i socialment sostenibles, amb respecte pel paisatge del passat i amb un progrés derivat d'un equilibri entre l'oci i el negoci pel bé de la població resident i dels destinataris d'aquest escenari de la Costa Daurada. Port Aventura representa i és alguna cosa més que un parc temàtic. De fet i com ens explica el llibre als seus terrenys n'hi ha més d'un. Igualment, és més que un centre recreatiu i turístic que conserva amplies competències supramunicipals. El parc temàtic té impactes al lloc més immediat, però també una àrea d'influència que arriba més enllà dels dos municipis on està instal·lat. *L'aventura de PortAventura* ens explica les raons, els processos i agents que ho han fet possible, complementa la literatura geogràfica sobre aquesta temàtica i augmenta notablement el coneixement que sobre aquest espai geogràfic teníem.